VIII. BAŽNYČIOS IR VIENUOLYNAI

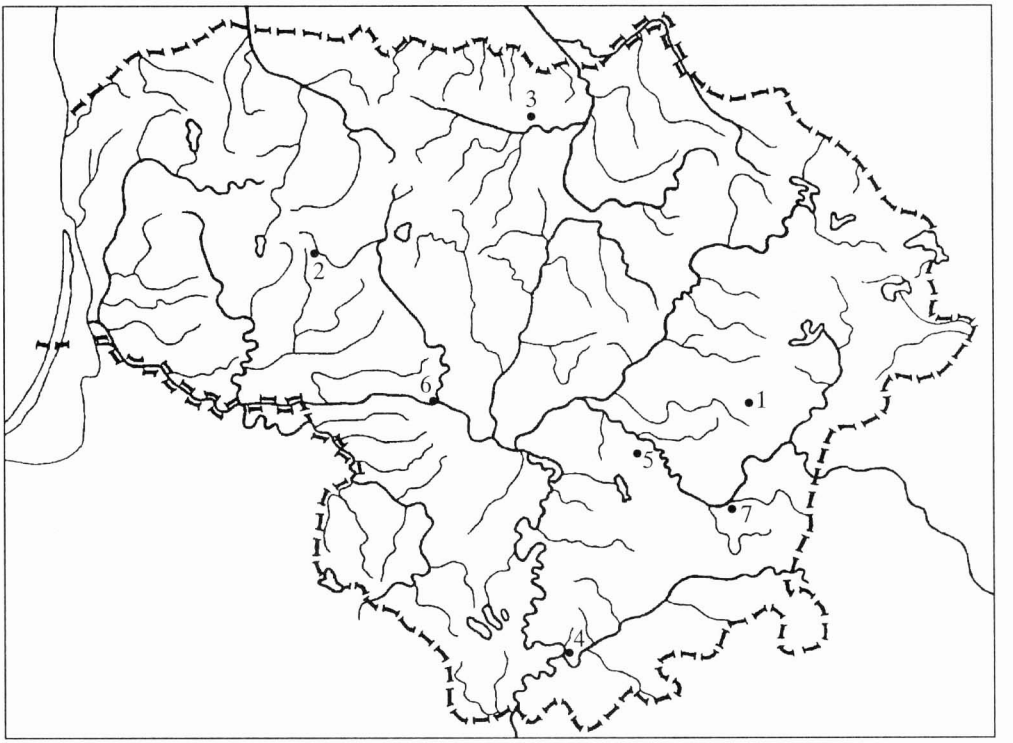

69 pav. Bažnyčios ir vienuolynai:
Fig. 69. Churches and monasteries:

1 – Bijutiškis, 2 – Kražiai (žr. IX), 3 – Linkuva, 4 – Merkinė (žr. IX), 5 – Paparčiai, 6 – Seredžius (žr. IX), 7 – Vilnius (žr. IX).

LINKUVOS (PAKRUOJO R.) ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS ŠKAPLIERINĖS BAŽNYČIA

Olegas FEDIAJEVAS

Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia (G 194 K 1) ir buvęs senosios regulos karmelitų vienuolynas yra Linkuvos miestelio centrinėje dalyje. Bažnyčia stovi pagrindiniu fasadu į PV, o šalia jos – trys mūriniai tinkuoti vieno aukšto vienuolyno korpusai supa erdvų stačiakampį kiemą.

Linkuva rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėta 1500 m., kada bajorė Kotryna Mykolienė iš Žeimių, mirus vyrui ir žuvus vieninteliam sūnui, pastatydino Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės medinę bažnyčią. 1689 m. katalikų bendruomenė medinę bažnyčią perstatė į mūrinę, kurią 1611 m. konsekravo žemaičių vyskupas Mikalojus Pacas. Pirmasis išsamesnis bažnyčios aprašymas aptinkamas 1621 m. liepos 27 d. žemaičių vyskupo Stanislovo Kiškos generalinėje vizitacijoje. Per 1690 m. gaisrą sudegė medinė dalis ir stipriai nukentėjo bažnyčia. Atstatyta bažnyčia konsekruota 1745 m. Nuo 1832 m. uždarius karmelitų vienuolyną, bažnyčią administruoja kunigai pasauliečiai.

1634 m. žemaičių vyskupas Jurgis Tiškevičius Linkuvoje fundavo senosios regulos karmelitų vienuolyną. 1689 m. pastatytas medinis vienuolynas po metų (1690) sudegė. Po gaisro pradėtas statyti mūrinis, tačiau jo statyba užsitęsė ir tik 1755 bei 1761 m. buvo pastatyti P ir Š korpusai, o pastatas įrengtas 1773 m.

Ankstesni archeologiniai tyrimai vienuolyno ir šventoriaus teritorijoje buvo žvalgomojo pobūdžio. 1990 m. PRI archeologas L. Dzikas vienuolyno vidiniame kieme ištyrė 3 šurfus, rado XVII–XX a. keramikos; 1997 m. archeologas G. Aleliūnas numatomo statyti paminklo vietoje iškasė 2 šurfus. Abiejuose surasti palaidojimai be įkapių, datuojami XVIII–XIX a.

2002 m. archeologiniai tyrimai Linkuvoje buvo vykdomi pagal UAB „Elvora“ 2001 m. parengtą Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios lietaus nuotėkų ir pamatų drenažų planą. Remiantis šiuo projektu, tyrimai vyko keturiais etapais: I etapas – Liepų alėjoje numatytose šulinių vietose iki įžemio buvo kasami keturi 2x2 m dydžio šurfai; II etapas – vienuolyno sode, vandens nuotėkų magistralinės trasos vietose (pasirinktinai) iki įžemio kasti 4 šurfai; III etapas – bažnyčios pamatų drenažo vietoje palei ŠR–ŠV bažnyčios sienas buvo kasamos 1 m pločio perkasos (1–11); IV etapas – bažnyčios šventoriaus teritorijoje – lietaus nuotėkų trasoje (1–5) ir valymo šulinių vietose buvo kasami šurfai, perkasos ir išpjovos, priklausomai nuo sąlygų.

2002 m. Linkuvos bažnyčios šventoriuje ir jo prieigose ištirtas 170 m^2 plotas. Liepų alėjoje ištirtas 16 m^2 plotas, 4 šurfai. Nė viename iš šurfų vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Vienuolyno sode ištirtas 16 m^2 plotas, 4 šurfai. Viename iš jų aptiktas iki 130 cm storio suardytas kultūrinis sluoksnis su XVI–XVIII a. keramika. Aplink bažnyčios pamatus ir trasų vietoje ištirtas 138 m^2 plotas. Aptiktas suardytas kultūrinis sluoksnis – nuo 80

iki 170 cm storio pilkšvas rudas molis su statybinių medžiagų atliekomis ir žmonių kaulais bei XVI–XVIII a. radiniais.

Aptikta 20 kapų, iš kurių tik 7 buvo nepažeisti. Perkasose 1, 9 ir 11 aptiktos didelės permaišytų kaulų koncentracijos. Antropologinės medžiagos analizė parodė, kad tyrimų metu surinkti iš viso 127 individų skeletai ir jų fragmentai, kurių didelė dalis priklausė vyresnio amžiaus vyrams (dvasiškiams). Perkasose 5 ir 6 aptikti medinės zakristijos, statytos tuo pačiu metu kaip ir bažnyčia, pamatai.

Bažnyčia pastatyta laikotarpyje tarp 1606 ir 1611 m. Kultūriniame sluoksnyje gausu vėlesnių bažnyčios remontų ir šventoriaus pertvarkymų pėdsakų.

2002 m. padarytas drenažas aplink pamatus ir trasa sujungti šuliniai. Šventoriuje yra didelė kapų koncentracija, todėl prieš vykdant tvarkymo darbus reikia atlikti archeologinius tyrimus tiek pamatų drenažo vietose, tiek lietaus nuotėkyno magistralinės trasos vietoje.

CHURCH OF THE BLESSED VIRGIN MARY SCAPULAR IN LINKUVA (PAKRUOJIS DISTRICT)

In 2002 in the churchyard and at the approaches of the Church of the Blessed Virgin Mary Scapular in Linkuva, the area of 170 m^2 was explored in the rain drainage and in the foundation drainage as well as in the locations of the future routes. In total 20 burials were found, where only 7 of them were not disturbed. During the exploration 127 individual skeletons and their fragments were collected. The majority of them belonged to older male individuals (clergymen).

The church was built during the period between 1606 and 1611. In the cultural layer there were numerous relics of church and churchyard repair works.

ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI BIJUTIŠKIO BAŽNYČIOS ŠVENTORIUJE IR ALTARIJOS KALNELYJE

Rimvydas LAUŽIKAS

2002 m. vasarą buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai Bijutiškio (Molėtų r.) katalikų bažnyčios šventoriuje ir Altarijos kalnelyje. Lietuvos bažnyčių istorijos tema rašiusių autorių nuomone, Bijutiškio parapinę bažnyčią 1478 m. fundavo Ona Eirudavičienė; apie 1789–1791 m. buvo pastatyta nauja bažnyčia; 1863 m. Rusijos valdžia bažnyčią uždarė, nugriovė ir jos vietoje pastatė mūrinę cerkvę; 1926–1930 m. cerkvė buvo nugriauta ir jos vietoje pastatyta dabartinė bažnyčia. Buvo neaišku, kur XV a. bažnyčios vieta (vietiniai gyventojai nurodo Altarijos kalnelį); ar XV a. bažnyčios vieta sutapo su XVIII a. bažnyčios vieta; koks santykis tarp XV a. funduotos Bijutiškio parapijos ir XV a. Dubingių altarijos Bijutiškyje pastatų. Be to, rašytiniai šaltiniai mini dar vieną XV a. funduotą Dubingių parapijos altariją prie Stirno ežero, taip pat kulto pastatą Bijutiškio dvaro parke.

Tyrimų metu buvo iškasti 6 šurfai (5 bažnyčios šventoriuje ir 1 Altarijos kalnelyje), bendras ištirtas plotas – 67 m^2. Bažnyčios šventoriuje, šurfe 3 rastas laidojimo rūsys su